

สมรรถนะวิชาชีพด้านดนตรีของนักศึกษาครุดนตรี: แนวทางสู่การออกแบบหลักสูตร
ครุศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาดนตรีศึกษา

**Professional Music Competencies of Pre-Service Music Teachers:
Guidelines for Designing a Bachelor of Education Program
in Music Education**

ทยากร สุวรรณภูมิ^{1*},
ปฏิรูป สุภัทรติลกกุล², ปราการ ใจดี³, อติศร สวยฉลาด⁴,
พงษ์วิกรานต์ มหิตพิงศ์⁵, นรินทร์ ภัคดี⁶, พรสวรรค์ มณีทอง⁷ และ ณภัทร ทะนุชิต⁸
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง¹⁻⁷, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่⁸

**Tayakorn Suwannabhum,¹ Patiroop Supattharadelokkul,²
Prakarn Jaidee,³ Adisorn suaychalad,⁴ Pongvikran Mahittipong,⁵
Niran Phakdee,⁶ Pornsawan Maneethong,⁷ and Napat Tanuchid,⁸
Lampang Rajabhat University¹⁻⁷, Chiang Mai Rajabhat University⁸
Corresponding Author, Email: Tamjassman@gmail.com**

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์และนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะ นักศึกษา
ครุดนตรีในระดับอุดมศึกษา โดยมุ่งเน้นสมรรถนะด้านวิชาชีพดนตรีซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิบัติงานใน
โรงเรียน การศึกษาใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารทางวิชาการ งานวิจัย หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
แผนการจัดการเรียนรู้ดนตรี ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 รวมถึงข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครุดนตรีในสถานศึกษา
ต่าง ๆ เพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นแนวคิดในการออกแบบรายวิชาและหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาดนตรี
ศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ครุดนตรีจำเป็นต้องมีสมรรถนะด้านวิชาชีพดนตรี ดังนี้ ทฤษฎีดนตรีดนตรีไทย
ทฤษฎีดนตรีสากล ทักษะการขับร้อง การบรรเลงเครื่องดนตรี ทักษะการฟัง การวิเคราะห์ และการวิจารณ์
ดนตรี ตลอดจนความสามารถในการสร้างสรรค์และประพันธ์ดนตรี ควบคู่กับความเข้าใจบริบททาง
ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม นอกจากนี้ ครุดนตรียังต้องมีความสามารถในการจัดการและสอนวงดนตรีใน
รูปแบบต่าง ๆ เช่น วงโยธวาทิต วงดนตรีสมัยนิยม วงดนตรีไทย วงดนตรีพื้นบ้าน และวงขับร้องประสานเสียง
รวมถึงการใช้เทคโนโลยีดนตรีเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนและกิจกรรมดนตรีในโรงเรียน จากการสังเคราะห์
ข้อมูล ผู้เขียนเสนอว่าหลักสูตรครุดนตรีควรจัดโครงสร้างรายวิชาให้ครอบคลุมกลุ่มวิชาพื้นฐานและทักษะ
ดนตรี กลุ่มวิชาการวิเคราะห์และวิจารณ์ดนตรี กลุ่มวิชาการสร้างสรรค์และการประพันธ์ กลุ่มวิชา
ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมดนตรี และกลุ่มวิชาการสอนดนตรี เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการให้แก่

* วันที่รับบทความ : 31 ตุลาคม 2567; วันแก้ไขบทความ 19 พฤศจิกายน 2567; วันตอบรับบทความ : 22 พฤศจิกายน 2567

นักศึกษาคูครูดนตรี อันจะนำไปสู่ความพร้อมในการปฏิบัติงานจริง และสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีทั้งทักษะทางดนตรี ความคิดสร้างสรรค์ และความเข้าใจคุณค่าดนตรีในมิติทางสังคมและวัฒนธรรมได้อย่างมีคุณภาพ

คำสำคัญ: สมรรถนะครูดนตรี; การจัดการเรียนการสอน; ดนตรีศึกษา

Abstract

This academic article aims to synthesize approaches for developing professional competencies of pre-service music teachers in higher education, with an emphasis on music-specific competencies essential for effective school practice. The study employs documentary analysis of academic literature, relevant research, the Basic Education Core Curriculum B.E. 2551 (2008), music lesson plans for Grades 7–12, and interviews with in-service music teachers to develop a conceptual framework for course and curriculum design in music teacher education. The findings indicate that music teachers require comprehensive musical performance competencies and foundational knowledge, including music theory, Thai and Western music, vocal and instrumental skills, as well as abilities in listening, analysis, critical evaluation, creativity, and composition, supported by an understanding of historical and cultural contexts. In addition, music teachers must be capable of managing and teaching various ensembles and applying music technology and sound systems in school settings. Based on the synthesis, the study proposes an integrated curriculum framework encompassing core music skills, analysis and criticism, creative composition, music history and culture, and music pedagogy to enhance pre-service music teachers' professional readiness and their capacity to develop students' musical skills and cultural understanding.

Keywords: Music Teacher Competencies; Instructional Management; Music Education

บทนำ

ความสำคัญของศาสตร์ทางด้านดนตรีศึกษาคือการสร้างและพัฒนาคนในหลายด้าน เช่น ผู้ฟัง ผู้แสดง ครูดนตรี ตลอดจนนักวิชาการด้านดนตรีศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างครูดนตรีที่มีคุณภาพ ซึ่งครูดนตรีจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในดนตรีในหลายมิติ มีทักษะในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ครูดนตรีที่มีคุณภาพจึงจะสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาความรู้และทักษะทางดนตรีได้ การผลิตบุคลากรทางด้านดนตรีศึกษาที่มีคุณภาพจึงไม่เพียงเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนในระดับสถานศึกษาเท่านั้น แต่ยังเป็นการยกระดับและขับเคลื่อนวงการวิชาการดนตรีศึกษาให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งในสังคมไทยและโลกต่อไป (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2555) และในการจัดการเรียนการสอนดนตรี ครูดนตรีต้องมีบทบาทในการถ่ายทอดทักษะทางดนตรี การออกแบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน ที่ครอบคลุมถึงความรู้ ทักษะ จริยธรรม ลักษณะบุคลิกภาพ และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต นอกจากนี้ครูดนตรีต้องทำหน้าที่เป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นความสนใจ และเสริมสร้างให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของ

ดนตรี รวมถึงการพัฒนาผู้เรียนให้มีความคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการเล่นดนตรีที่ดี ซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างนักดนตรีมืออาชีพ ครูดนตรี และนักวิชาการดนตรีที่จะสามารถยกระดับมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาวงการดนตรีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการเก็บข้อมูลโดยการสำรวจ การสังเกตในแวดวงวงการครูดนตรี และการสัมภาษณ์ครูดนตรีในโรงเรียนต่าง ๆ รวมถึงการศึกษาเอกสารทางวิชาการ จึงได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับลักษณะของครูดนตรีที่ครอบคลุมเกี่ยวกับการทำหน้าที่ครูผู้สอนดนตรีในโรงเรียน และผู้ใช้บัณฑิต พบว่าครูดนตรีควรจะต้องมีความรู้และสมรรถนะทางด้านดนตรีในหลายมิติ ประกอบด้วย ประวัติดนตรีตะวันตก คอมพิวเตอร์ดนตรี เครื่องเสียงและการบันทึกเสียง การเรียบเรียงเสียงประสาน ดนตรีพื้นบ้าน วงโยธวาทิต วงขับร้องประสานเสียง วงดนตรีสมัยนิยมในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งเหล่านี้ถือเป็นรายละเอียดสำคัญที่ครูดนตรีต้องใช้ในการทำงานในการปฏิบัติงานจริงในโรงเรียน ดังนั้นผู้เขียนจึงวิเคราะห์ว่าการให้ความสำคัญกับสมรรถนะวิชาชีพครูดนตรีในทุกด้านที่กล่าวมาข้างต้นจะช่วยยกระดับทักษะวิชาชีพของบัณฑิต และจะช่วยสร้างบุคลากรที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการทำงานครูดนตรีในโรงเรียนและความต้องการของผู้ใช้บัณฑิตได้

บทความวิชาการเรื่องนี้จะเป็นแนวทางในการผลิตบัณฑิตให้พร้อมที่จะก้าวเข้าสู่อาชีพครูดนตรี ให้ออกมาเป็นแนวทางการสร้างรายวิชาในหลักสูตรให้ตอบสนองต่อการเป็นครูดนตรีในโรงเรียน ซึ่งจะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนในสาขาดนตรีศึกษามีความสอดคล้องกับความเป็นจริงในการทำงานวิชาชีพครูดนตรี องค์ความรู้ในเรื่องนี้จึงไม่เพียงแต่เป็นประโยชน์ต่อการออกแบบรายวิชาในหลักสูตรเท่านั้น ยังมีส่วนสำคัญในการสร้างครูดนตรีที่มีคุณภาพเหมาะสมกับสถานการณ์ในโลกปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม เพื่อให้บทความวิชาการบทความนี้มีความชัดเจนและลึกซึ้ง เนื้อหาจึงจะมุ่งเน้นไปที่สมรรถนะทางด้านวิชาชีพดนตรีเท่านั้น เนื่องจากเป็นสาระสำคัญที่สะท้อนความสามารถเฉพาะของครูดนตรีในการปฏิบัติงานในสถานศึกษา ซึ่งการเจาะจงในสมรรถนะด้านวิชาชีพจะช่วยให้การกำหนดแนวทางพัฒนาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตสาขาดนตรีศึกษาเป็นไปอย่างตรงประเด็น ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บัณฑิตด้านดนตรีในปัจจุบันและอนาคต

สมรรถนะ

หลักสูตรครุศาสตรสาขาดนตรีศึกษามีหน้าที่สร้างครูดนตรีเพื่อให้เป็นบุคลากรที่มีความสามารถและปฏิบัติหน้าที่ในบทบาทของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นสิ่งสำคัญในการผลิตบัณฑิต คือ การผลิตบัณฑิตครูดนตรีให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ผู้เขียนได้รวบรวมเกี่ยวกับแนวคิดด้านสมรรถนะครูดนตรีไว้ดังนี้

สมรรถนะ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในระดับที่สามารถปฏิบัติงานให้สำเร็จ โดยอาศัยความรู้ ทักษะ และเจตคติหรือคุณลักษณะที่ตนมีอยู่ สมรรถนะจะสะท้อนพฤติกรรมที่บ่งบอกถึงความสามารถของบุคคลในการนำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะเฉพาะของตนมาประยุกต์ใช้ในงานหรือสถานการณ์ต่าง ๆ

จนสามารถบรรลุผลสำเร็จได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ, 2562) และ สุรศักดิ์ ลือขจร (2564) กล่าวว่า สมรรถนะ คือคุณลักษณะเฉพาะที่เป็นรากฐานให้บุคคลสามารถปฏิบัติงานทั้งตาม บทบาทหน้าที่และตามสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างดีเยี่ยม ซึ่งคุณลักษณะเฉพาะอาจจะเป็นคุณลักษณะที่ ประกอบขึ้นจากความรู้ความเข้าใจ (Knowledge and Understanding) ทักษะ และคุณลักษณะพิเศษส่วนบุคคล รวมถึง พรพรรณ โชติพิทักษ์วัน (ม.ป.ป.) ได้อธิบายว่า สมรรถนะ หมายถึง พฤติกรรมที่สะท้อนถึง ความสามารถของบุคคลในการนำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะส่วนบุคคลมาประยุกต์ใช้เพื่อให้การทำงาน บรรลุผลสำเร็จ ตลอดจนสามารถดำเนินชีวิตและแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ในสถานการณ์ที่หลากหลายอย่างมีคุณภาพ อีกทั้งยังมีความพร้อมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีสมัยใหม่ นอกจากนี้ ธนภุต อัง น้อย (2563) ยังได้กล่าวถึงสมรรถนะว่า หมายถึง คุณลักษณะของบุคคลที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานมี องค์ประกอบสำคัญคือ องค์ความรู้ ทักษะความสามารถ แรงจูงใจ อุปนิสัย ภาวลักษณะภายใน และ บทบาท ทางสังคม

จากการศึกษาความหมายของสมรรถนะจากนักวิชาการหลายท่าน สามารถสรุปได้ว่า สมรรถนะคือ คุณลักษณะและความสามารถของบุคคลที่ทำให้สามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จอย่างมีคุณภาพ โดยสมรรถนะเกิด จากการผสมผสานขององค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ คุณลักษณะส่วนบุคคล รวมถึงแรงจูงใจและบทบาททางสังคม ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้สะท้อนออกมาเป็นพฤติกรรมในการทำงานและการแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมทั้งนี้ สมรรถนะยังหมายถึงความสามารถในการ ประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะควบคู่กับคุณลักษณะเฉพาะตน เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จในการทำงาน ตลอดจน ปรับตัวต่อบริบททางสังคม วัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะของนักวิชาการหลายท่าน สามารถกล่าวได้ว่า เมื่อพิจารณาแนวคิดดังกล่าวในบริบทของ หลักสูตรครุศาสตร์สาขาวิชาดนตรีศึกษา จะเห็นได้ว่าสมรรถนะของ ครูดนตรีมิได้จำกัดอยู่เพียงความรู้ทางทฤษฎีดนตรีหรือทักษะการปฏิบัติดนตรีเท่านั้น หากแต่ครอบคลุมถึง ความสามารถในการบูรณาการองค์ความรู้ดนตรี ทักษะการแสดง การสอน และการจัดการเรียนรู้ ควบคู่กับ เจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ คุณลักษณะของความเป็นครู และแรงจูงใจในการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง สมรรถนะ ดังกล่าวสะท้อนออกมาในรูปของความสามารถในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนดนตรี การถ่ายทอด ทักษะดนตรีอย่างสร้างสรรค์ การประเมินผลการเรียนรู้ รวมถึงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ การสอนจริง ดังนั้น การพัฒนานักศึกษาคูดนตรีจึงควรมุ่งเน้นการเสริมสร้างสมรรถนะทางดนตรีในลักษณะ องค์กรวม โดยเชื่อมโยงความรู้และทักษะดนตรีเข้ากับบริบทการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยีทางดนตรีสมัยใหม่ การพัฒนา

สมรรถนะในลักษณะดังกล่าวจะช่วยให้นักศึกษาสาขาวิชาดนตรีศึกษาศาสตร์สามารถปฏิบัติบทบาทครูดนตรีได้อย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อความต้องการของการศึกษาดนตรีในยุคปัจจุบัน

สมรรถนะครูดนตรี

การทำความเข้าใจในเรื่องสมรรถนะด้านวิชาชีพครูดนตรีเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยกำหนดทิศทางการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาครูดนตรี ซึ่งต้องก้าวเข้าสู่อาชีพครูดนตรีในอนาคต ที่จำเป็นต้องมีทักษะและสมรรถนะที่ครอบคลุมรอบด้าน เพื่อให้สามารถรับมือกับโลกของความเป็นจริงในการสอนดนตรีในยุคปัจจุบัน การเข้าใจด้านสมรรถนะจึงเป็นขั้นตอนสำคัญที่จะทำให้การวางแผนหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน มีความสอดคล้องกับความต้องการของสังคมของการทำงานครู จากการศึกษาข้อมูลด้านสมรรถนะจากสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สรุปลงใน สมรรถนะ หมายถึง พฤติกรรมที่สะท้อนถึงความสามารถของบุคคลในการนำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะส่วนบุคคลมาประยุกต์ใช้เพื่อให้การทำงานบรรลุผลสำเร็จ ตลอดจนสามารถดำเนินชีวิตและแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในสถานการณ์ที่หลากหลายอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังมีความพร้อมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีสมัยใหม่ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. ม.ป.ป.). ซึ่งสมรรถนะของครูผู้สอนในศตวรรษที่ 21 ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ประกอบด้วยสมรรถนะหลัก (Core Competency) และสมรรถนะตามสายปฏิบัติงาน (Functional Competency) ที่จำเป็นต่อการพัฒนาผู้เรียนและการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ โดยสมรรถนะหลักมี 5 ประการ ได้แก่ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติงาน การให้บริการที่ดี การพัฒนาตนเอง การทำงานเป็นทีม และการยึดมั่นในจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู ส่วนสมรรถนะตามสายปฏิบัติงานมี 6 ประการ ได้แก่ การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียน การบริหารจัดการชั้นเรียน การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน ภาวะผู้นำ และการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชน ซึ่งสมรรถนะทั้งหมดนี้สะท้อนบทบาทสำคัญของครูในการตอบสนองต่อความท้าทายของการศึกษาในยุคใหม่ (สุไม บิลโบ, ม.ป.ป.)

การทำความเข้าใจความหมายของสมรรถนะจึงไม่ใช่เพียงการรับรู้เชิงทฤษฎีเท่านั้น แต่ยังเป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยกำหนดทิศทางการพัฒนาศักยภาพของครูดนตรีให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนและสถาบันการศึกษา ซึ่งครูดนตรีที่มีสมรรถนะรอบด้านจะสามารถออกแบบและจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานักเรียนของเขาได้ รวมถึงการเตรียมนักศึกษาที่จะก้าวสู่ครูดนตรีในอนาคตเพื่อพัฒนานักเรียนต่อไป จากการศึกษาพบว่าวิชาชีพครูเป็นวิชาชีพที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ รายวิชาดนตรีจึงเป็นรายวิชาบังคับที่นักเรียนต้องเรียน สอดคล้องกับบทความ ทิศทางการสอนดนตรีโลก: นิยาม หลักการ และข้อเสนอแนะสำหรับประเทศไทย กล่าวว่า เด็กไทยทุกคนจะต้องเรียนดนตรีเพราะเป็นวิชาบังคับในแต่ละระดับชั้น

ซึ่งหลักสูตรกำหนดให้เรียนภาคการศึกษาละ 20 สัปดาห์ โดยโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ ส่วนใหญ่ครูจัดแบ่งให้ผู้เรียนเรียนดนตรีไทยและดนตรี ตะวันตก อย่างละ 1 ภาคการศึกษา (นันทิดา จันทรางศุ และคณะ, 2563)

การพัฒนาสมรรถนะครูดนตรีถือเป็นเรื่องที่สำคัญในการสร้างครูที่มีคุณภาพและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากบทบาทของครูดนตรีไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการถ่ายทอดทักษะทางดนตรีเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ที่สร้างแรงบันดาลใจและเอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่างรอบด้าน การทำความเข้าใจสมรรถนะครูดนตรีจึงเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการวางแผนหลักสูตร การพัฒนานักศึกษาครูดนตรีและการเตรียมความพร้อมให้ครูดนตรีสามารถรับมือกับบริบทการเรียนการสอนที่หลากหลาย ทั้งด้านทักษะทางดนตรี ความรู้ทางทฤษฎี การใช้สื่อเทคโนโลยี และการปรับตัวต่อความแตกต่างของผู้เรียน

จากการศึกษาข้อมูลจากบทความวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์พฤติกรรมการปฏิบัติงานสมรรถนะครูดนตรี ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในบริบทภาคเหนือ สรุปได้ว่า สมรรถนะครูดนตรีที่ได้จากวิจัยนี้ประกอบด้วย 4 ด้านหลัก ได้แก่ 1. สมรรถนะในการสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียน ซึ่งครูต้องสามารถกระตุ้นความสนใจและความมุ่งมั่นของผู้เรียน โดยใช้กระบวนการคิดและจิตวิทยาที่เหมาะสม ออกแบบการเรียนการสอนตามความแตกต่างของผู้เรียน สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลายและเอื้อต่อการเข้าใจเนื้อหา 2. ครูต้องเข้าใจความแตกต่างของผู้เรียนและออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสม ส่งเสริมความสามารถแต่ละคน และสร้างบรรยากาศห้องเรียนที่ปลอดภัย ให้ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดและฝึกฝนทักษะดนตรีอย่างเต็มที่ ครูต้องอดทนมีบุคลิกที่น่าเชื่อถือ และสามารถแก้ปัญหาในการเรียนการสอนได้ 3. สมรรถนะด้านการเล่นดนตรีและความรู้พื้นฐานดนตรี ครูต้องมีความรู้ทางดนตรีรอบด้าน รวมทั้งทฤษฎี ดนตรีสากล ดนตรีไทย และทักษะการเล่นเครื่องดนตรีหลายประเภท เพื่อให้สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้และทักษะให้ผู้เรียนได้อย่างถูกต้อง ครูที่มีสมรรถนะด้านนี้จะช่วยพัฒนาทักษะพื้นฐานของผู้เรียน เช่น การขับร้อง การบรรเลง และการประยุกต์ความรู้ดนตรีในการสร้างสรรค์ผลงาน 4. สมรรถนะด้านทัศนคติ บุคลิกลักษณะ และคุณลักษณะครู ครูต้องมีจิตวิญญาณความเป็นครู มีบุคลิกที่น่าเชื่อถือ มีทัศนคติและแรงจูงใจในการสอน มีคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติงาน เช่น ความซื่อสัตย์ เคารพลิขสิทธิ์ และเคารพความแตกต่างทางวัฒนธรรม (เกียรติสุดา ศรีสุข และ คณะ, 2566)

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้เขียนจึงได้เจาะจงไปที่สมรรถนะข้อที่ 3 ซึ่งเป็นสมรรถนะด้านวิชาชีพนดนตรี เนื่องจากบทความวิชาการของผู้เขียนบทนี้เจาะจงไปที่สมรรถนะด้านวิชาชีพนดนตรี จึงได้ยกข้อมูลจากสมรรถนะข้อที่ 3 จากข้อมูลข้างต้นมาเป็นจุดสำคัญในการเขียนบทความ ซึ่งพบว่า ด้านการเล่นดนตรีและความรู้พื้นฐานดนตรีเป็นหัวใจสำคัญของการเป็นครูดนตรีที่มีประสิทธิภาพ เพราะการสอนดนตรีไม่ใช่เพียงการให้ข้อมูลเชิงทฤษฎีเท่านั้น แต่ต้องสามารถสาธิต ปฏิบัติ และนำความรู้ไปใช้ได้จริง ครูที่มีสมรรถนะด้านนี้ควรมีองค์ประกอบดังนี้ 1. ครูดนตรีต้องเข้าใจทั้งดนตรีสากลและดนตรีไทย ทั้งเรื่องความรู้ทางทฤษฎีดนตรี

โน้ต จังหวะ การเรียบเรียงเสียงประสาน โครงสร้างเพลง และรูปแบบการประพันธ์ เพื่อให้สามารถอธิบายและสอนแนวคิดดนตรีได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน 2. ครูดนตรีต้องมีความสามารถสูงในการเล่นเครื่องดนตรีเอกของตัวเอง 1 เครื่อง และต้องสามารถเข้าใจเครื่องดนตรีได้หลากหลาย เพื่อให้สามารถสาธิต เทคนิค และแนวทางการฝึกให้ผู้เรียนเห็นภาพจริง 3. ครูดนตรีต้องสามารถนำความรู้และทักษะของตนมาใช้เป็นแบบอย่างถ่ายทอดให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้จริง เช่น การขับร้อง การบรรเลง การสร้างจังหวะ หรือการประยุกต์ดนตรีในการสร้างสรรค์ผลงานใหม่ 4. ครูดนตรีต้องมีความสามารถในการพัฒนาทักษะพื้นฐานของผู้เรียน จะช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานครบถ้วน เช่น การฟังดนตรี การอ่านโน้ต การจับจังหวะ การขับร้อง และการเล่นเครื่องดนตรี รวมทั้งสามารถนำองค์ความรู้ไปสร้างสรรค์ผลงานหรือประยุกต์ใช้ในการแต่งเพลง การอิมโพรไวส์ และการแสดงดนตรีได้ ซึ่งสอดคล้องกับบทความเรื่อง แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนดนตรี สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ที่ได้ระบุว่าในการเรียนการสอนทางด้านดนตรีไทยและดนตรีสากล ผู้สอนควรมีความชำนาญในด้านทฤษฎี และการปฏิบัติ เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาความรู้ ความเข้าใจในด้านดนตรีให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนรู้ทักษะดนตรีอย่างครบถ้วน (อินยาภรณ์ โพธิกาวิณ, 2563) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ครูที่มีสมรรถนะด้านการเล่นดนตรีและความรู้พื้นฐานดนตรี จะเป็นตัวกลางสำคัญในการสร้างทักษะและความเข้าใจดนตรีของผู้เรียน ทำให้การเรียนการสอนดนตรีมีคุณภาพและเกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืน

จากการทบทวนแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่าสมรรถนะด้านครูดนตรีมีบทบาทสำคัญ ต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอนดนตรีในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะสมรรถนะด้านการเล่นดนตรีและความรู้พื้นฐานทางดนตรี ซึ่งถือเป็นแก่นของสมรรถนะวิชาชีพครูดนตรี ครูดนตรีที่มีสมรรถนะด้านนี้ไม่เพียงมีความรู้เชิงทฤษฎีเท่านั้น แต่ยังสามารถปฏิบัติ สาธิต และถ่ายทอดทักษะทางดนตรีได้อย่างถูกต้องและเป็นรูปธรรม อันส่งผลต่อการพัฒนาทักษะพื้นฐาน ความเข้าใจ และการสร้างสรรค์ทางดนตรีของผู้เรียนอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ดังนั้น การพัฒนานักศึกษาคูรดนตรีให้มีสมรรถนะด้านการเล่นดนตรีและความรู้พื้นฐานทางดนตรีอย่างเข้มแข็งจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ควรถูกนำมาใช้เป็นกรอบในการออกแบบหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมให้ครูดนตรีสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทการศึกษาดนตรีในปัจจุบัน

หลักสูตรแกนกลางสู่การออกแบบแผนการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวว่า การเรียนรู้ศิลปะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม มีสุนทรีย์ภาพ และตระหนักถึงคุณค่า ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ กิจกรรมทางศิลปะช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ตลอดจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต การศึกษา และการประกอบอาชีพ อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในระยะยาว (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) สิ่งสำคัญในสาระการเรียนรู้ดนตรี คือ การมีความรู้และความเข้าใจองค์ประกอบทางดนตรี สามารถแสดงออกทางดนตรี อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ และวิจารณ์คุณค่าทางดนตรี ถ่ายทอดความรู้และทักษะทางดนตรีอย่างมีวิจารณญาณ ชื่นชมและประยุกต์ใช้ดนตรีในชีวิตประจำวัน เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าดนตรีในฐานะมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล ตลอดจนสามารถขับร้องเพลงและบรรเลงดนตรีได้อย่างเหมาะสม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทยถูกกำหนดขึ้นโดยกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีหน้าที่กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ โดยกำหนดสาระสำคัญ ตัวชี้วัด มาตรฐานการเรียนรู้ และเวลาเรียนขั้นต่ำในแต่ละระดับชั้น จุดมุ่งหมายคือเพื่อให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและเป็นไปในทิศทางเดียวกันแม้จะอยู่ในโรงเรียนต่างพื้นที่และโรงเรียนมีหน้าที่นำหลักสูตรแกนกลางมาพัฒนาเป็นหลักสูตรสถานศึกษา โดยต้องวิเคราะห์มาตรฐานและตัวชี้วัดที่หลักสูตรแกนกลางกำหนด แล้วปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน ชุมชนและผู้เรียน เช่น โรงเรียนในภาคเหนืออาจเพิ่มเติมเนื้อหาดนตรีพื้นบ้านล้านนาหรือโรงเรียนที่มีจุดเด่นด้านดนตรีสากลอาจจัดกิจกรรมวงโยธวาทิตหรือวงสตริงให้เข้มข้นมากขึ้น หลักสูตรสถานศึกษาจึงเป็นการต่อยอดจากกรอบมาตรฐานกลาง เพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ของแต่ละโรงเรียน และตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ในระดับปฏิบัติการครูผู้สอนจะนำหลักสูตรสถานศึกษามาแตกเป็นหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ โดยออกแบบกิจกรรมการสอนให้สอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัดที่ได้รับมอบหมาย พร้อมทั้งเลือกใช้สื่อการสอน วิธีการเรียนรู้ และวิธีการประเมินผลที่เหมาะสมกับผู้เรียน ครูยังสามารถออกแบบกิจกรรมพิเศษหรือกิจกรรมนอกห้องเรียนเพื่อเสริมทักษะผู้เรียน เช่น การจัดตั้งวงดนตรีไทย วงขับร้องประสานเสียง หรือการเตรียมนักเรียนเข้าร่วมการแข่งขันดนตรีในเวทีต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า ครูไม่ได้ทำหน้าที่เพียงถ่ายทอดความรู้ แต่ยังเป็นผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ทั้งมาตรฐานการศึกษาและความสนใจของนักเรียน ที่กล่าวมานี้เป็นกระบวนการจัดทำหลักสูตรของประเทศไทย ซึ่งเป็นการทำงานเชื่อมโยงกัน 3 ระดับ คือ ส่วนกลาง กำหนดกรอบและมาตรฐาน โรงเรียนปรับใช้ให้เข้ากับบริบทจนเป็นหลักสูตรสถานศึกษา และ ครูผู้สอน นำไปออกแบบแผนการเรียนรู้ที่ใช้จริงในชั้นเรียน ดังนั้น การจัดทำ

หลักสูตรดนตรีที่เหมาะสมจำเป็นต้องอาศัยการสังเคราะห์ข้อมูลจากทุกระดับของกระบวนการหลักสูตร กล่าวคือ ต้องยึดกรอบมาตรฐานและตัวชี้วัดจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นฐาน จากนั้นนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน ชุมชน และความสนใจของผู้เรียนในรูปแบบของหลักสูตรสถานศึกษา ก่อนที่ครูผู้สอนจะออกแบบเป็นหน่วยการเรียนรู้และแผนการสอนจริงในห้องเรียน การเชื่อมโยงข้อมูลจากทั้งสามระดับนี้จึงมีความสำคัญที่จะทำให้หลักสูตรดนตรีสามารถตอบสนองมาตรฐานการศึกษาและความต้องการเฉพาะของผู้เรียนได้

จากการศึกษาหลักสูตรแกนกลาง สามารถสรุปได้ว่า แนวคิดการเรียนรู้ศิลปะและกรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทย ผู้เขียนเห็นว่า การจัดการเรียนการสอนดนตรีมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งด้านความคิดสร้างสรรค์ สุนทรียภาพ ทักษะชีวิต และคุณภาพชีวิต โดยหลักสูตรดนตรีจำเป็นต้องถูกออกแบบบนกระบวนการเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบระหว่างกรอบมาตรฐานและตัวชี้วัดจากส่วนกลาง การปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและชุมชนในระดับสถานศึกษา และการนำไปจัดประสบการณ์การเรียนรู้จริงโดยครูผู้สอนในชั้นเรียน การสังเคราะห์ข้อมูลจากทั้งสามระดับของกระบวนการหลักสูตรดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การจัดการเรียนการสอนดนตรีสามารถตอบสนองทั้งมาตรฐานการศึกษา อัตลักษณ์ของสถานศึกษา และความต้องการของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

สาระการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพด้านดนตรี

1. สาระสำคัญในการสอนดนตรี

1.1 จากการศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 ทำให้ทราบว่า การจัดการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางปี พ.ศ. 2551 ในวิชาพื้นฐานดนตรีทุกระดับชั้นมีมาตรฐานการเรียนรู้เป็นกรอบเนื้อหา และมีตัวชี้วัดกำหนดมาให้ใช้เหมือนกันทั่วประเทศ ซึ่งครูมีหน้าที่ในการออกแบบแผนการสอนให้ตรงกับกรอบเนื้อหาและตัวชี้วัดในหมวดศิลปะ โดยหลักสูตรแกนกลางมีเนื้อหาที่ระบุถึงสิ่งที่ผู้เรียนควรได้รับจากการศึกษาเกี่ยวกับดนตรี โดยเน้นทั้งการเรียนรู้ทางทฤษฎีและการปฏิบัติ การทำความเข้าใจองค์ประกอบดนตรี การแสดงออกทางดนตรี การวิเคราะห์และวิจารณ์คุณค่าของดนตรี รวมถึงการเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในหลักสูตรแกนกลางระบุไว้สรุปได้ว่า ผู้เรียนควรมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบทางดนตรี สามารถถ่ายทอดและแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ มีทักษะในการวิเคราะห์ วิพากษ์ และประเมินคุณค่าของดนตรี ตลอดจนสื่อสารความรู้สึกและอารมณ์ทางดนตรีได้อย่างอิสระ พร้อมทั้งมีความสามารถในการชื่นชมและนำดนตรีไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เข้าใจความเชื่อมโยงระหว่างดนตรีกับบริบททางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และประเพณี ตระหนักถึงคุณค่าของดนตรีในฐานะมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และดนตรีสากล สามารถขับร้องและ

บรรเลงดนตรีได้หลากหลายรูปแบบ รวมถึงแสดงความคิดเห็นและแสดงทัศนคติต่อเสียงดนตรีในเชิงสุนทรีย์ได้อย่างเหมาะสม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

จากการศึกษาสาระสำคัญในการสอนดนตรีจากหลักสูตรแกนกลาง สรุปได้ว่า หลักสูตรแกนกลางวางเป้าหมายให้ผู้เรียนควรมีความรู้และความเข้าใจในองค์ประกอบดนตรี สามารถแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์และวิจารณ์คุณค่าดนตรี ถ่ายทอดความรู้สึกทางดนตรีอย่างอิสระ พร้อมทั้งชื่นชมและประยุกต์ใช้ดนตรีในชีวิตประจำวัน เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และประเพณี ทั้งการร้องเพลง การเล่นดนตรีในรูปแบบต่าง ๆ การแสดงความคิดและความรู้สึกต่อเสียงดนตรี และการเห็นคุณค่าดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม

1.2 ผู้เขียนได้รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากแผนการจัดการเรียนรู้ดนตรีในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบในการสังเคราะห์รายวิชาให้เหมาะสมกับการจัดทำหลักสูตร เหตุผลในการเลือกระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 เนื่องจากเป็นช่วงขั้นสูงสุดของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีลักษณะการเรียนรู้ที่มีความเข้มข้นและซับซ้อนมากขึ้น ผู้เรียนจำเป็นต้องพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ทางดนตรีในระดับที่ลึกซึ้งกว่าช่วงขั้นก่อนหน้า ทั้งด้านการปฏิบัติ การคิดวิเคราะห์ และการสร้างสรรค์ ดังนั้น ข้อมูลจากระดับมัธยมศึกษาจึงถือเป็นฐานข้อมูลสำคัญในการออกแบบรายวิชาและกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถตอบสนองทั้งมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการทางดนตรีของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการวิเคราะห์แผนการจัดการเรียนรู้ในแต่ละระดับชั้น พบว่าการจัดการเรียนรู้ดนตรีมีการพัฒนาอย่างเป็นลำดับขั้น จากการปูพื้นฐานความรู้และทักษะทางดนตรี ไปสู่การสร้างสรรค์ การวิเคราะห์เชิงลึก และการตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมของดนตรี โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.2.1 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 การจัดการเรียนรู้ดนตรีในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มุ่งเน้น การปูพื้นฐานความรู้ทางดนตรี โดยผู้เรียนจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับประเภทของวงดนตรี เครื่องหมายและสัญลักษณ์ทางดนตรี ตลอดจนการเปรียบเทียบเสียงร้องและเสียงเครื่องดนตรีจากวัฒนธรรมที่หลากหลาย นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการบำรุงรักษาเครื่องดนตรี การถ่ายทอดอารมณ์และการประเมินคุณภาพของบทเพลง รวมถึงการทำความเข้าใจบทบาทและอิทธิพลของดนตรีในบริบททางวัฒนธรรมต่าง ๆ (ทวีศักดิ์ จริงกิจ และคณะ, 2551)

1.2.2 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 การเรียนการสอนดนตรีในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มุ่งพัฒนาผู้เรียนในด้านการสร้างสรรค์และทักษะทางดนตรี โดยเน้นการศึกษาองค์ประกอบดนตรีจากวัฒนธรรมต่าง ๆ ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างสรรค์บทเพลง ตลอดจนบทบาทและอาชีพทางดนตรี ผู้เรียนจะได้เรียนรู้เครื่องหมายและสัญลักษณ์ดนตรีทั้งไทยและสากล ควบคู่กับการฝึกเทคนิคการร้องและการบรรเลงทั้งแบบเดี่ยวและรวมวง รวมถึงการทำความเข้าใจดนตรีในวัฒนธรรมต่างประเทศและความสัมพันธ์กับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ (ทวีศักดิ์ จริงกิจ และคณะ, 2551)

1.2.3 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 การจัดการเรียนรู้ดนตรีมุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถด้านการสร้างสรรค์อย่างเป็นรูปธรรม ผู้เรียนจะได้ฝึกใช้องค์ประกอบทางดนตรีเพื่อสร้างสรรค์ผลงานดนตรีและศิลปะ การเลือกใช้จังหวะและการเรียบเรียงทำนอง การเปรียบเทียบรูปแบบดนตรีและการประสานเสียง รวมถึงการขับร้องและการบรรเลง ทั้งแบบเดี่ยวและรวมวง นอกจากนี้ยังส่งเสริมการประพันธ์เพลงเบื้องต้น และการจัดการแสดงดนตรีในโอกาสต่าง ๆ (ทวีศักดิ์ จริงกิจ และคณะ, 2551)

1.2.4 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 การเรียนการสอนดนตรีให้ความสำคัญกับความรู้เกี่ยวกับวงดนตรีและพัฒนาการของดนตรีในแต่ละยุคสมัย ผู้เรียนจะได้ศึกษาเกี่ยวกับประเภทและการจัดวงดนตรีรูปแบบเพลงและลักษณะของวงดนตรีในยุคต่าง ๆ ตลอดจนประวัติและผลงานของคีตกวีสำคัญ (ทวีศักดิ์ จริงกิจ และคณะ, 2551)

1.2.5 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 การจัดการเรียนรู้ดนตรีมุ่งพัฒนาทักษะการปฏิบัติทางดนตรีควบคู่กับความเข้าใจดนตรีในมิติวัฒนธรรม ผู้เรียนจะได้เรียนรู้เครื่องหมายและสัญลักษณ์ทางดนตรีทั้งไทยและสากล ฝึกการร้องและการบรรเลงทั้งแบบเดี่ยวและรวมวง รวมถึงศึกษาลักษณะเด่นของดนตรีในวัฒนธรรมต่าง ๆ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ผลงานดนตรี (ทวีศักดิ์ จริงกิจ และคณะ, 2551)

1.2.6 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 การเรียนการสอนเน้นการถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึกผ่านผลงานดนตรี ตลอดจนบทบาทของดนตรีในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ผู้เรียนจะได้เรียนรู้เกณฑ์การประเมินคุณภาพผลงานดนตรี การถ่ายทอดอารมณ์จากดนตรีในวัฒนธรรมต่าง ๆ การประยุกต์ใช้ดนตรีในชีวิตประจำวัน รวมถึงการทำความเข้าใจค่านิยม ความเชื่อ และแนวทางการอนุรักษ์ดนตรีไทย (ทวีศักดิ์ จริงกิจ และคณะ, 2551)

ตารางสรุปหน่วยการเรียนรู้ดนตรี ม.1 - ม.6

ระดับชั้น	หน่วยการเรียนรู้	หัวข้อย่อยสำคัญ
ม.1	1) วงดนตรีและบทเพลง 2) วิเคราะห์องค์ประกอบดนตรี 3) ดนตรีกับมรดกทางวัฒนธรรม	- ประเภทของวงดนตรี - เครื่องหมายและสัญลักษณ์ทางดนตรี - การเปรียบเทียบเสียงร้องและเสียงเครื่องดนตรีจากวัฒนธรรมต่าง ๆ - การบำรุงรักษาเครื่องดนตรี - ถ่ายทอดอารมณ์และประเมินคุณภาพบทเพลง - บทบาทและอิทธิพลของดนตรีในแต่ละวัฒนธรรม

<p>ม.2</p>	<p>1) ดนตรีกับการสร้างสรรค์ 2) ทักษะดนตรี 3) ดนตรีกับมรดกทางวัฒนธรรม</p>	<ul style="list-style-type: none"> - องค์ประกอบดนตรีจากวัฒนธรรมต่าง ๆ - ปัจจัยในการสร้างสรรค์บทเพลง - อาชีพและบทบาททางดนตรี - เครื่องหมาย/สัญลักษณ์ดนตรีไทยและสากล - เทคนิคการร้อง/บรรเลงเดี่ยวและรวมวง - ดนตรีในวัฒนธรรมต่างประเทศ และความสัมพันธ์กับเหตุการณ์ประวัติศาสตร์
<p>ม.3</p>	<p>1) สร้างสรรค์องค์ประกอบดนตรี 2) ทักษะดนตรี</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การใช้องค์ประกอบสร้างสรรคงานดนตรีและศิลปะ - การเลือกจังหวะและเรียบเรียงทำนอง - การเปรียบเทียบรูปแบบและการประสานเสียง - การขับร้อง/บรรเลงเดี่ยวและรวมวง - การประพันธ์เพลงเบื้องต้น - การจัดการแสดงดนตรีในโอกาสต่าง ๆ
<p>ม.4</p>	<p>1) วงดนตรี 2) ยุคสมัยของวงดนตรี</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ประเภทและการจัดวงดนตรี - รูปแบบเพลงและวงดนตรีในแต่ละยุคสมัย - ประวัติศาสตร์ที่สำคัญ
<p>ม.5</p>	<p>1) ทักษะดนตรี 2) ดนตรีในแต่ละวัฒนธรรม</p>	<ul style="list-style-type: none"> - เครื่องหมาย/สัญลักษณ์ดนตรีไทยและสากล - การร้องและการบรรเลงเดี่ยว/รวมวง - ลักษณะเด่นของดนตรีในวัฒนธรรมต่าง ๆ - ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ผลงานดนตรี
<p>ม.6</p>	<p>1) การถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึกของผลงานดนตรี 2) บทบาทและการอนุรักษ์ดนตรี</p>	<ul style="list-style-type: none"> - เกณฑ์ประเมินคุณภาพผลงานดนตรี - ถ่ายทอดอารมณ์จากวัฒนธรรมต่าง ๆ - การประยุกต์ใช้ดนตรีในชีวิตประจำวัน - ค่านิยม ความเชื่อ และการอนุรักษ์ดนตรีไทย

จากการศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและแผนการจัดการเรียนรู้ดนตรีในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ผู้เขียนได้สังเคราะห์โครงสร้างรายวิชาที่เหมาะสมสำหรับการผลิตนักศึกษาดนตรีให้มีความรู้และทักษะอย่างรอบด้าน ครอบคลุมทั้งด้านการปฏิบัติ การสร้างสรรค์ การวิเคราะห์และวิพากษ์ ตลอดจนความเข้าใจดนตรีในมิติทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้ทางดนตรี

ได้อย่างถูกต้องและสอดคล้องกับบริบทการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรายวิชาที่สังเคราะห์สามารถจัดแบ่งออกเป็น 5 กลุ่มหลัก ได้แก่

1. กลุ่มวิชาพื้นฐานและทักษะดนตรี ซึ่งมุ่งพัฒนาความรู้ด้านทฤษฎีดนตรี การอ่านเขียนโน้ต การขับร้องและการบรรเลงเครื่องดนตรี การบำรุงรักษาเครื่องดนตรี การจัดการวง รวมถึงการแสดงเดี่ยวและรวมวง

2. กลุ่มวิชาการวิเคราะห์และการวิจารณ์ดนตรี ที่เน้นทักษะการฟัง วิเคราะห์บทเพลง การประเมินคุณภาพดนตรี และความเข้าใจบทบาทของดนตรีในการสื่อสารอารมณ์

3. กลุ่มวิชาการสร้างสรรค์และการประพันธ์ดนตรี ซึ่งมุ่งส่งเสริมความสามารถในการประพันธ์เพลงเบื้องต้น การเรียบเรียงเสียงประสาน การจัดวง การประยุกต์ใช้จังหวะและทำนองในการสร้างสรรค์บทเพลง ตลอดจนการผลิตผลงานดนตรีเชิงสร้างสรรค์ร่วมกับศิลปะแขนงอื่น

4. กลุ่มวิชาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมดนตรี ที่ครอบคลุมประวัติศาสตร์ดนตรีตะวันตก ดนตรีไทย ดนตรีโลก บทบาทของดนตรีในสังคมและประวัติศาสตร์ รวมถึงการเห็นคุณค่าดนตรีในฐานะมรดกทางวัฒนธรรม

5. กลุ่มวิชาการสอนและการอนุรักษ์ดนตรี ซึ่งมุ่งเน้นหลักการจัดการเรียนการสอนดนตรีในโรงเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบวงดนตรี บทบาทของดนตรีต่อการพัฒนาผู้เรียนและสังคม ตลอดจนแนวทางการอนุรักษ์และส่งเสริมดนตรีไทยอย่างยั่งยืน

จากการศึกษาสรุปได้ว่า สิ่งที่ต้องสร้างให้นักศึกษาดนตรีมีความรู้และทักษะเพื่อนำไปถ่ายทอดแก่นักเรียนจึงต้องประกอบไปด้วย ความเข้าใจพื้นฐานทางดนตรี ทั้งในด้านประเภทวงดนตรี เครื่องหมายและสัญลักษณ์ทางดนตรี ตลอดจนการบำรุงรักษาเครื่องดนตรี เพื่อวางรากฐานความรู้ที่ถูกต้องตั้งแต่ระดับต้น พร้อมทั้งมี ทักษะการฟัง วิเคราะห์ และประเมินคุณภาพของบทเพลง ซึ่งจะช่วยให้ นักศึกษาดนตรีสามารถชี้แนะผู้เรียนให้มองเห็นคุณค่าและเข้าใจบทเพลงในมิติต่าง ๆ ได้อย่างรอบด้าน นอกจากนี้ยังต้องพัฒนา ทักษะการสร้างสรรค์และการประพันธ์ดนตรี ผ่านการใช้องค์ประกอบทางดนตรี เทคนิคการเรียบเรียง และการแสดงออกทั้งแบบเดี่ยวและรวมวง ซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ให้นักเรียนพร้อมกันนี้ นักศึกษาดนตรีควรมี ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับดนตรีในมิติวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ทั้งดนตรีไทย ดนตรีสากล และดนตรีจากวัฒนธรรมต่างประเทศ เพื่อถ่ายทอดมิติทางสังคมและวัฒนธรรมที่หล่อหลอมดนตรี รวมทั้งตระหนักถึงบทบาทของดนตรีในสังคมในแต่ละยุคสมัย อีกทั้งต้องสามารถ ถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึกของผลงานดนตรี และใช้ดนตรีเป็นเครื่องมือในการสื่อสารและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนได้ สุดท้ายคือการปลูกฝังทัศนคติและค่านิยมในการ อนุรักษ์และส่งเสริมดนตรีไทยควบคู่กับดนตรีสากล เพื่อให้ นักศึกษาดนตรีเป็นผู้ที่ไม่เพียงแต่มีความรู้ความสามารถ แต่ยังเป็นผู้สืบสานและพัฒนางานดนตรีต่อไป

2. สมรรถนะวิชาชีพและบทบาทการทำงานของครุดนตรี

บทบาทของครุดนตรีในโลกแห่งความเป็นจริงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการเป็นผู้จัดการวงดนตรีในหลากหลายรูปแบบ การเป็นผู้อำนวยความสะดวกด้านกิจกรรมดนตรีและนันทนาการ ตลอดจนการทำหน้าที่เป็นโค้ชในการพัฒนาศักยภาพนักเรียนเพื่อเข้าร่วมการแข่งขันในเวทีต่าง ๆ ผลจากการเก็บข้อมูลจึงได้ข้อสรุปที่สะท้อนสถานการณ์จริงในโลกของครุดนตรี สิ่งที่ครุดนตรีต้องทำ ดังนี้ วงโยธวาทิต วงสตริง วงดนตรีไทย วงดนตรีพื้นบ้าน วงขับร้องประสานเสียง การจัดการระบบเครื่องเสียง กิจกรรมนันทนาการ และการส่งนักเรียนประกวดในกิจกรรมต่าง ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 วงโยธวาทิต ครุดนตรีต้องมีความสามารถในการจัดการวงโยธวาทิต ทั้งในด้านการสอนการเล่นเครื่องดนตรีแต่ละประเภท ดังนี้ เครื่องเป่า เครื่องกระทบ รวมถึงการเดินแถว (ปัทมิตา ปัญญากุล, 2568) ซึ่งวงโยธวาทิตเป็นกิจกรรมที่แสดงศักยภาพของโรงเรียน และมักถูกมองว่าเป็นหน้าตาของโรงเรียนวงโยธวาทิตยังเป็นเวทีแสดงความสามารถของนักเรียนที่จะสร้างชื่อเสียงให้แก่โรงเรียนผ่านการเข้าร่วมการประกวดหรือการแสดงในงานสำคัญทั้งระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ และยังสะท้อนถึงการสนับสนุนและวิสัยทัศน์ของโรงเรียนในการพัฒนากิจกรรมดนตรีทั้งในด้านงบประมาณ เครื่องดนตรี และบุคลากรผู้สอน ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือความภาคภูมิใจร่วมกันระหว่างนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งทำให้วงโยธวาทิตกลายเป็นเอกลักษณ์ที่สร้างภาพลักษณ์ให้กับโรงเรียน วงโยธวาทิตมักจะถูกใช้ในงานพิธีสำคัญ เช่น งานกีฬา งานต้อนรับแขก งานเดินสวนสนาม เป็นต้น ทำให้วงโยธวาทิตกลายเป็นวัฒนธรรมทางการศึกษาของโรงเรียน เพราะว่าเป็นกิจกรรมดนตรีที่ถูกสืบทอด ปฏิบัติ และยึดถือร่วมกันในบริบทโรงเรียนมายาวนาน จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ทางการศึกษาและการแสดงออกของโรงเรียน

2.2 วงสตริง ครุดนตรีจำเป็นต้องมีความรู้และทักษะด้านดนตรีสากลสมัยนิยมเพื่อพัฒนางวงดนตรีสตริงของโรงเรียน เนื่องจากวงสตริงเป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมสูงในกลุ่มนักเรียนและสังคมสมัยใหม่ วงสตริงยังถือเป็นพื้นฐานสำคัญในการก้าวสู่วงการดนตรีอาชีพ เช่น นักดนตรีอิสระ การทำงานเบื้องหลังด้านการบันทึกเสียงและระบบเสียง ช่วยให้นักเรียนเห็นเส้นทางอาชีพดนตรีได้ (อนุชาติ ศรีพระจันทร์, 2568) วงสตริงยังมีบทบาทเชื่อมโยงโรงเรียนกับสังคมรอบข้าง เพราะมักถูกเชิญไปแสดงในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียน ชุมชน และงานสำคัญระดับท้องถิ่น สร้างความภาคภูมิใจให้แก่นักเรียนและช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของโรงเรียน สะท้อนถึงคุณภาพการจัดการเรียนการสอนดนตรีที่มีความร่วมสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคม

2.3 ดนตรีไทย และ ดนตรีพื้นบ้าน ครูดนตรีต้องมีความรู้ทางด้านดนตรีไทยและดนตรีพื้นบ้าน เพราะเป็นกิจกรรมดนตรีที่มีความสำคัญในการสืบสานและถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ครูดนตรีจึงต้องมีความสามารถทั้งด้านการบรรเลง การร้อง และความเข้าใจเชิงวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาทักษะและปลูกฝังคุณค่าแห่งดนตรีไทยให้แก่นักเรียน ทำให้นักเรียนสามารถแสดงในโอกาสต่าง ๆ เช่น งานพิธีการ ประเพณี หรือกิจกรรมสำคัญของโรงเรียนและชุมชน เสริมสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นไทย การอนุรักษ์ดนตรีไทยในโรงเรียนจึงเป็นบทบาทสำคัญที่สะท้อนถึงคุณภาพการจัดการศึกษาปลูกฝังให้ผู้เรียนอนุรักษ์วัฒนธรรม (อนุชาติ ศรีพระจันทร์, 2568) นอกจากนี้ การจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยและดนตรีพื้นบ้านยังเป็นการตอบสนองต่อ ตัวชี้วัดด้านวัฒนธรรมของการศึกษา ที่มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและชาติ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่ทั้งปฏิบัติและซาบซึ้งในคุณค่า การบรรจูดนตรีไทยและดนตรีพื้นบ้านในหลักสูตรไม่เพียงแต่ช่วยให้นักเรียนบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ หากยังเป็นการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม เสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อความเป็นไทย และพัฒนาสมรรถนะด้านวัฒนธรรมของผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง 2551 ที่วางจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย (หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551)

2.4 วงขับร้องประสานเสียง การจัดการวงขับร้องประสานเสียงในโรงเรียนเป็นกิจกรรมทางดนตรีที่มีความซับซ้อนและต้องอาศัยความรู้เฉพาะด้านจากครูดนตรี ครูผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้และทักษะทั้งในด้านการฝึกเสียง การจัดเสียงประสาน และการคุมวง ด้านเทคนิคการร้อง คุณภาพเสียง และการแสดงออกทางดนตรี ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้วงขับร้องประสานเสียงสามารถสร้างเสียงประสานที่ดี (ปัทมา ปัญญากุล, 2568) การร้องประสานเสียงเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีลักษณะ เชิงปฏิบัติและร่วมมือกัน นักเรียนจะต้องฟังเสียงของตนเองควบคู่ไปกับเสียงของเพื่อนร่วมวงเพื่อให้เกิดการผสมเสียงที่ลงตัว การร้องประสานเสียงยังเป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัย ความร่วมมือ การสื่อสาร และการประสานงานภายในกลุ่ม นักเรียนต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวทั้งในด้านจังหวะ ความสูง-ต่ำของเสียง และการแสดงออก เพื่อให้การบรรเลงร่วมกันมีคุณภาพ และสามารถถ่ายทอดอารมณ์ของบทเพลงได้อย่างชัดเจน

2.5 การจัดการระบบเครื่องเสียง ครูดนตรีควรมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับระบบเสียง เช่น การติดตั้งไมโครโฟน เครื่องขยายเสียง มิกเซอร์ และลำโพง เพื่อให้กิจกรรมดนตรีสามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ เหตุผลคือ ปัจจุบันดนตรีแทบทุกกิจกรรมต้องอาศัยระบบเครื่องเสียง หากขาดความรู้ด้านนี้จะทำให้การแสดงไม่สมบูรณ์ เนื่องจากกิจกรรมดนตรีในปัจจุบันแทบทุกประเภทต้องพึ่งพาเทคโนโลยีเสียงเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด การขาดความรู้ด้านระบบเครื่องเสียงอาจทำให้การแสดงไม่สามารถถ่ายทอดคุณภาพเสียงที่เหมาะสมและการสื่อสารทางดนตรีที่ชัดเจนต่อผู้ชมได้ นอกจากนี้ การเข้าใจหลักการทำงานของระบบเสียงยังช่วยให้ครูสามารถปรับสมดุลเสียงให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งในห้องเรียน ห้องซ้อม และเวที

แสดง ทำให้กิจกรรมดนตรีสามารถดำเนินไปอย่างราบรื่นและสร้างประสบการณ์ทางดนตรีที่สมบูรณ์สำหรับนักเรียนและผู้ชม (อนุชาติ ศรีพระจันทร์, 2568)

2.6 การส่งนักเรียนประกวดในกิจกรรมต่าง ๆ ครูดนตรีต้องทำหน้าที่เป็นโค้ช ผู้ฝึกซ้อม และผู้จัดการทีม เพื่อพัฒนาศักยภาพของนักเรียนให้พร้อมสำหรับการประกวดแข่งขันในระดับโรงเรียน เขต หรือประเทศ เหตุผลคือ การแข่งขันเป็นเวทีแสดงความสามารถและการเรียนรู้ที่ท้าทาย ช่วยพัฒนาความมั่นใจ วินัย และแรงบันดาลใจของนักเรียน การส่งนักเรียนเข้าร่วมประกวดแข่งขันด้านดนตรีเป็นบทบาทสำคัญของครูดนตรี ครูต้องทำหน้าที่เป็นผู้ฝึกซ้อม และผู้จัดการทีม เพื่อพัฒนาศักยภาพและเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนสำหรับการแข่งขันในระดับโรงเรียน เขต หรือระดับประเทศ (ปาริยา อินทปัญญา, 2568) นอกจากนี้ ครูดนตรียังต้องมีความรู้ในด้านกิจกรรมนันทนาการ ที่ครูดนตรีต้องมีหน้าที่ออกแบบกิจกรรมที่ใช้ดนตรีสร้างบรรยากาศความสนุกสนาน เช่น กิจกรรมเข้าค่าย กิจกรรมสร้างทีม หรือกิจกรรมเชิงนันทนาการในโรงเรียน เหตุผลคือ ดนตรีมีพลังในการเชื่อมโยงผู้คน ลดความเครียดและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคมการเรียนรู้ (อนุชาติ ศรีพระจันทร์, 2568)

จากการวิเคราะห์บทบาทและภารกิจของครูดนตรีในบริบทการทำงานจริง พบว่า สมรรถนะวิชาชีพของครูดนตรีมีลักษณะเป็นสมรรถนะที่ครอบคลุมทั้งด้านการจัดการเรียนการสอน การปฏิบัติดนตรี การบริหารจัดการกิจกรรม และการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน บทบาทของครูดนตรีจึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการถ่ายทอดความรู้ในห้องเรียน หากแต่ขยายไปสู่การเป็นผู้จัดการวงดนตรี ผู้ฝึกซ้อมและโค้ช ผู้จัดการทีมแข่งขัน ผู้ดูแลระบบเทคโนโลยีดนตรี ตลอดจนผู้ออกแบบกิจกรรมดนตรีและนันทนาการในโรงเรียนและชุมชน

ในมิติด้านการจัดการวงดนตรี ครูดนตรีต้องมีสมรรถนะเฉพาะทางตามลักษณะของกิจกรรม ได้แก่ การจัดการวงโยธวาทิต วงดนตรีสตริง วงดนตรีไทยและดนตรีพื้นบ้าน รวมถึงวงขับร้องประสานเสียง ซึ่งล้วนต้องอาศัยทั้งความรู้ทางทฤษฎี ทักษะการปฏิบัติ ความสามารถในการฝึกซ้อม การคุมวง และความเข้าใจบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของดนตรีแต่ละประเภท วงดนตรีเหล่านี้ไม่เพียงเป็นพื้นที่พัฒนาศักยภาพทางดนตรีของผู้เรียน แต่ยังทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ อัตลักษณ์ และวัฒนธรรมทางการศึกษาของโรงเรียน (ปาริยา อินทปัญญา, 2568) นอกจากนี้ สมรรถนะของครูดนตรียังครอบคลุมด้านเทคโนโลยีและการจัดการระบบเครื่องเสียง ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของกิจกรรมดนตรีร่วมสมัย ความรู้ด้านระบบเสียงช่วยให้การเรียนการสอนและการแสดงดนตรีดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมจริงของการปฏิบัติงาน และช่วยยกระดับคุณภาพประสบการณ์ทางดนตรีของผู้เรียนและผู้ชมในด้านการพัฒนาผู้เรียน ครูดนตรีมีบทบาทสำคัญในฐานะโค้ชและผู้จัดการทีมในการส่งนักเรียนเข้าร่วมการประกวดแข่งขัน รวมถึงการออกแบบกิจกรรมนันทนาการที่ใช้ดนตรีเป็นสื่อ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวมีส่วนช่วยพัฒนาความมั่นใจ วินัย การทำงานเป็นทีม และแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ของนักเรียน อีกทั้งยังสะท้อนบทบาทของดนตรีในฐานะเครื่องมือเชื่อมโยงผู้คน สร้างบรรยากาศการเรียนรู้เชิงบวก และเสริมสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนการศึกษาโดย

สังเคราะห์ในภาพรวม สมรรถนะวิชาชีพของครูครุภัณฑ์ในโลกการทำงานจริงเป็นสมรรถนะเชิงบูรณาการที่ผสมผสานความสามารถด้านดนตรี การสอน การจัดการ เทคโนโลยี และวัฒนธรรมเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ สมรรถนะดังกล่าวจึงเป็นฐานสำคัญในการออกแบบหลักสูตรและรายวิชาสำหรับการผลิตครูครุภัณฑ์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับบริบทโรงเรียน สังคม และนโยบายทางการศึกษาของประเทศในปัจจุบันและอนาคต

สรุป

การพัฒนาสมรรถนะของนักศึกษาครูครุภัณฑ์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่โลกวิชาชีพครู จำเป็นต้องมองเกินกว่าการฝึกทักษะทางดนตรีขั้นพื้นฐาน แต่ต้องมุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถอย่างรอบด้านที่สอดคล้องกับบริบทการทำงานจริงในโรงเรียน ครูครุภัณฑ์ที่มีสมรรถนะทางวิชาชีพจำเป็นต้องมีความรู้และทักษะทั้งด้านการฟัง การอ่านเขียนโน้ต การขับร้องและการบรรเลง ควบคู่ไปกับความสามารถในการวิเคราะห์ วิจัย และสร้างสรรค์ผลงานดนตรี รวมถึงการจัดการและการสอนวงดนตรีในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น วงโยธวาทิต วงดนตรีสมัยนิยม ดนตรีไทย ดนตรีพื้นบ้าน และวงขับร้องประสานเสียง ตลอดจนการออกแบบกิจกรรมดนตรีและนันทนาการในบริบทของสถานศึกษา นอกจากนี้ ครูครุภัณฑ์ยังต้องมีความรู้ด้านเทคโนโลยีดนตรีเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนและการแสดงให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด จากการสังเคราะห์ข้อมูล ผู้เขียนเห็นว่าหลักสูตรครุภัณฑ์ควรจัดโครงสร้างรายวิชาให้ครอบคลุมทั้งกลุ่มวิชาพื้นฐานและทักษะดนตรี กลุ่มวิชาการสร้างสรรค์และการประพันธ์ กลุ่มวิชาการวิเคราะห์และวิจารณ์ดนตรี กลุ่มวิชาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมดนตรี กลุ่มวิชาการสอนดนตรี และกลุ่มวิชาเทคโนโลยีดนตรี เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะเชิงบูรณาการให้แก่ นักศึกษาครูครุภัณฑ์ อันจะนำไปสู่ความพร้อมในการปฏิบัติงานจริง สามารถถ่ายทอดความรู้ พัฒนาผู้เรียนให้มีทั้งทักษะทางดนตรี ความคิดสร้างสรรค์ และความเข้าใจคุณค่าทางดนตรีในมิติทางสังคมและวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอเชิงปฏิบัติ หลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา ควรออกแบบรายวิชาในลักษณะบูรณาการ โดยเชื่อมโยงความรู้ทางทฤษฎี ทักษะการปฏิบัติ การสร้างสรรค์ และการวิเคราะห์วิพากษ์ดนตรีเข้าด้วยกัน เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการทำงานจริงของครูครุภัณฑ์ในโรงเรียน ควรเน้นการจัดการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ เช่น การจัดการและการสอนวงดนตรีในรูปแบบต่าง ๆ การใช้เทคโนโลยีดนตรีและระบบเสียง ตลอดจนการส่งเสริมดนตรีไทยและดนตรีพื้นบ้านควบคู่กับดนตรีสากล เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางวิชาชีพและความพร้อมในการปฏิบัติงานของนักศึกษาครูครุภัณฑ์

2. ในอนาคตการพัฒนาหลักสูตรครุคนตรีในอนาคตควรมีการศึกษาวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับสมรรถนะที่จำเป็นต่อการประกอบวิชาชีพครุคนตรีในบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลทางดนตรี การเรียนการสอนแบบผสมผสาน และบทบาทของดนตรีในการพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ ควรมีการติดตามผลการใช้หลักสูตรและสมรรถนะของบัณฑิตครุคนตรีในสถานศึกษาจริง เพื่อนำข้อมูลย้อนกลับมาปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้มีความทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- เกียรติสุดา ศรีสุข และคณะ. (2566). การวิเคราะห์พฤติกรรมบ่งชี้สมรรถนะครุคนตรีระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในบริบทภาคเหนือ. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี*, 34 (3), 144–146.
- ณรุทธ์ สุทธิจิตต์. (2555). *ดนตรีศึกษาหลักการและสาระสำคัญ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนกฤต อึ้งน้อย. (2563). *รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูใหม่ในศตวรรษที่ 21 ตามแนวคิดโรงเรียนเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ฉันทยาภรณ์ โพธิกาวิณ. (2563). *แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนดนตรีสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม*. *วารสารวิชาการ สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก (สาขามนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์)*. 6 (1), 26-38.
- ทวีศักดิ์ จริงกิจ และคณะ. (2551). *คู่มือครู แผนการจัดการเรียนรู้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด.
- ทวีศักดิ์ จริงกิจ และคณะ. (2551). *คู่มือครู แผนการจัดการเรียนรู้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด.
- ทวีศักดิ์ จริงกิจ และคณะ. (2551). *คู่มือครู แผนการจัดการเรียนรู้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด.

ทวีศักดิ์ จริงกิจ และคณะ. (2551). *คู่มือครู แผนการจัดการเรียนรู้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ วัฒนาพานิช จำกัด.

ทวีศักดิ์ จริงกิจ และคณะ. (2551). *คู่มือครู แผนการจัดการเรียนรู้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ วัฒนาพานิช จำกัด.

ทวีศักดิ์ จริงกิจ และคณะ. (2551). *คู่มือครู แผนการจัดการเรียนรู้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ วัฒนาพานิช จำกัด.

นันทิดา จันทร์างศุ และคณะ. (2563). ทิศทางการสอนดนตรีโลก: นิยาม หลักการ และข้อเสนอแนะสำหรับ ประเทศไทย. *วารสารครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. 48 (1), 142–163.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (ม.ป.ป.). *คู่มือดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการสู่การพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น พื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. (หน้า 4)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *เข้าใจสมรรถนะอย่างง่ายๆ ฉบับประชาชน และเข้าใจหลักสูตร ฐานสมรรถนะอย่างง่ายๆ ฉบับครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา.

สุรศักดิ์ ลือขจร. (2564). *รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านทุ่งขาม*. โรงเรียนบ้านทุ่งขาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

สุไม บิลโบ. (ม.ป.ป.). *สมรรถนะ ทักษะ และบทบาทครูไทยในศตวรรษที่ 21. เอกสารประกอบการเรียน รายวิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศ: บทบาทครูในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ*. วิทยาลัยการ ฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

สัมภาษณ์

ปัทมา ปัญญากุล. (2568). ครูอัตราจ้างโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง. สัมภาษณ์. 20 สิงหาคม 2568.

ปาริยา อินทปัญญา. (2568). ครูดนตรีโรงเรียนมัธยมวิทยา จังหวัดลำปาง. สัมภาษณ์. 15 สิงหาคม 2568.

อนุชาติ ศรีพระจันทร์. (2568). ครูอัตราจ้างโรงเรียนเวียงเจดีย์วิทยา อำเภอเถิน จังหวัดลำพูน. สัมภาษณ์. 1 กันยายน 2568.